

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СТАРТАП-ПРОЕКТІВ

Постановка проблеми. Стартап-проекти є важливою складовою економіки країни, оскільки забезпечують робочими місцями населення, сприяють залученню інвестицій, технологічному розвитку, та, як наслідок, зростанню ВВП, підвищенню іміджу країни на міжнародній арені. Проте на сьогодні пандемія Covid-19 створила соціальний та економічний хаос, що являє глобальну загрозу, як для населення планети, так і для всіх економічних та бізнес-процесів. Найбільш чутливими до будь-яких змін в економічному середовищі є малий бізнес і стартап-проекти, тому сучасна ситуація в світі викликає необхідність розроблення заходів для мінімізації негативного впливу пандемії, карантинних заходів на діяльність стартап-проектів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження діяльності стартап-проектів найбільш ґрунтовно освітлено в працях закордонних авторів: Ф.Лау, П.Тіля, С.Бланка [1], Б.Дорфа, Е.Райза, Л.Райнер, П.Грехем [2], Т.Пітер, Д.Вонг та ін., а також бізнесменів, які започаткували власну справу: Г.Кавасакі, Д.Яна, Н.Хоанга [3], І.Кульчицького, В.Пікуля [4], Д.Борбрицького та ін. Напрацювання зазначених науковців висвітлюють специфічні риси стартап-проектів, вплив середовища на діяльність, характеристику етапів життєвого циклу стартап-проектів та їх залежності від сфери застосування тощо. Проте виклики, які становить ринкове середовище, у тому разі і пандемія COVID-19, спричиняє необхідність постійного корегування діяльності стартап-проектів у надзвичайних кризових умовах.

Мета статті. Аналіз впливу пандемії на діяльність стартап-проектів та визначення результативних заходів для зменшення її негативного впливу.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети було визначено наступні наукові завдання: дослідити сутність поняття «стартап», проаналізувати вплив пандемії на фінансовий стан стартап-проектів, дослідити досвід державної допомоги стартап-проектам у країнах світу, визначити пріоритетні сфери для розвитку, визначити результативні заходи, які б сприяли мінімізації негативного впливу пандемії на діяльність стартап-проектів.

Для вирішення поставлених завдань було використано наступні методи: аналіз, узагальнення, індукція, аналогія, моделювання, системний підхід.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перший стартап з'явився завдяки наполегливій праці та креативному мисленню випускників Стенфордського університету Девіда Паккарда і Вільяма Хьюлетта в 1939 році в м. Пало Альто (США), а місто з того часу вважається центром розвитку нових технологій. Надалі фінансисти, підприємці довгий час мали різні думки щодо визначення терміну «стартап». Більшість вважала основними характерними рисами таких компаній, короткий термін активної діяльності, швидке зростання, створення товару чи послуги в умовах надзвичайного ризику. Американський підприємець Стів Бланк в своїх роботах описував стартап-проект, як тимчасову структуру, яка спрямована на пошук і реалізацію масштабованої бізнес-ідеї [5]. Саме це визначення прийнято вважати класичним. Впродовж майже століття багато дослідників визначають сутність дефініції «стартап» (табл.1), їх об'єднує розуміння того, що стартап, перш за все, це реалізація нової ідеї, яка новим товаром чи послугою задовольнить потребу споживачів.

Таблиця 1. Сутність дефініції «стартап»

Автор	Дефініція
С. Бланк [5]	Стартап (від англ. Start-up - стартувати, запускати) це тимчасова структура, яка спрямована на пошук і реалізацію масштабованої бізнес-ідеї

П. Грехам [2]	Стартап - це зростання
Е. Райс [6]	Старартап – новостворена організація, яка займається розробкою нових товарів або послуг в умовах надзвичайної невизначеності
В. Пікуль [4]	Стартап - це тільки що створена компанія, яка знаходиться на стадії розвитку і будує свій бізнес на основі інноваційних ідей, або на основі тільки що винайдених технологій
Н. Хоанг [3]	Стартап – опис бізнесу, який працює над створенням продуктів або надання послуг для вирішення сучасних проблем або задоволення поточних вимог, оскільки рішення не є ясним і успіх не гарантовано.

Згідно з результатами Глобального моніторингу підприємництва (GEM) – дослідницького проекту Лондонської школи бізнесу і Коледжу Бебсона, кожного року 300 млн. людей намагаються створити близько 150 млн. стартап-проектів у всьому світі. Лише третина цієї кількості проходить стадію запуску. Також дані цього дослідження говорять про те, що щороку реалізується близько 50 мільйонів нових проектів, кожного дня – 137 000 стартап-проектів, з них щодня, приблизно 120 000 підприємств-новаторів, припиняють свою діяльність. Серед причин закриття старп-проектів найчастіше виділяють: падіння попиту, припинення фінансування, розбіжності всередині команди, її засновниками, інвесторами [7].

Як вже зазначалося, сучасне ринкове середовище – середовище мінливості та загроз, яке постійно кидає виклик тим, хто на ньому функціонує. Пандемія COVID-19 негативно вплинула на всі економічні процеси без виключення в усіх державах світу. Її наслідками стали збільшення кількості безробітних, банкрутство підприємств, порушення ланцюгів поставок тощо.

Через несприятливі економічні умови, зниження купівельної спроможності населення та швидку зміну попиту споживачів багато стартап-проектів не були реалізовані. Проте не всі сфери діяльності в однаковій мірі постраждали від пандемії. Так, наприклад, у підприємств ІТ-сфери, навпаки, з'явилися нові напрямки розвитку, що спричинили зріст кількості споживачів їх послуг та збільшення попиту на продукти, які вони пропонують.

Науковці з Гарварду, Стенфорду, Чиказького університету та Університету Британської здійснили фінансову оцінку стану стартап-проектів в інвестиційних портфелях 1000 венчурних фондів – 572 в США та 381 в інших країнах. Дослідники прийшли до висновку, що 52% стартап-проектів мають позитивну динаміку розвитку, незважаючи на пандемію. Вплив пандемії на фінансовий стан стартап-проектів, відповідно до результатів дослідження Національного бюро економічних досліджень, зображеного на рис. 1 [8], показав, що, не зважаючи на широкий перелік карантинних заходів, зниження купівельної спроможності населення, зменшення кількості інвестицій – лише 10% стартап-проектів відчували критичне погіршення свого фінансового стану.

Однією з поширених причин втрати значної частки прибутку великих та потужних компаній, які не змогли пристосуватися до нових умов існування, стало невміння вести бізнес онлайн зі своїми споживачами. Проте невеликі технологічні стартап-проекти зуміли швидко заволодіти значною часткою ринку саме завдяки розумінню важливості впровадження та застосування сучасних інформаційних технологій в своїй діяльності, а також вмінням подати зазначену перевагу від їх використання споживачу.

В сучасних умовах обмежених можливостей через пандемію у споживачів сформувались нові звички та потреби, через це – прийняття цифрових технологій відбулось за кілька місяців, хоча за прогнозами зазначений процес міг зайняти близько п'яти років. Результати недавнього опитування, проведене міжнародною консалтинговою компанією «McKinsey & Company» [9], показало,

що троє з чотирьох споживачів, які вперше використали цифрові технології для задоволення власних потреб під час карантину, продовжать користуватися ними навіть тоді, коли ситуація нормалізується.

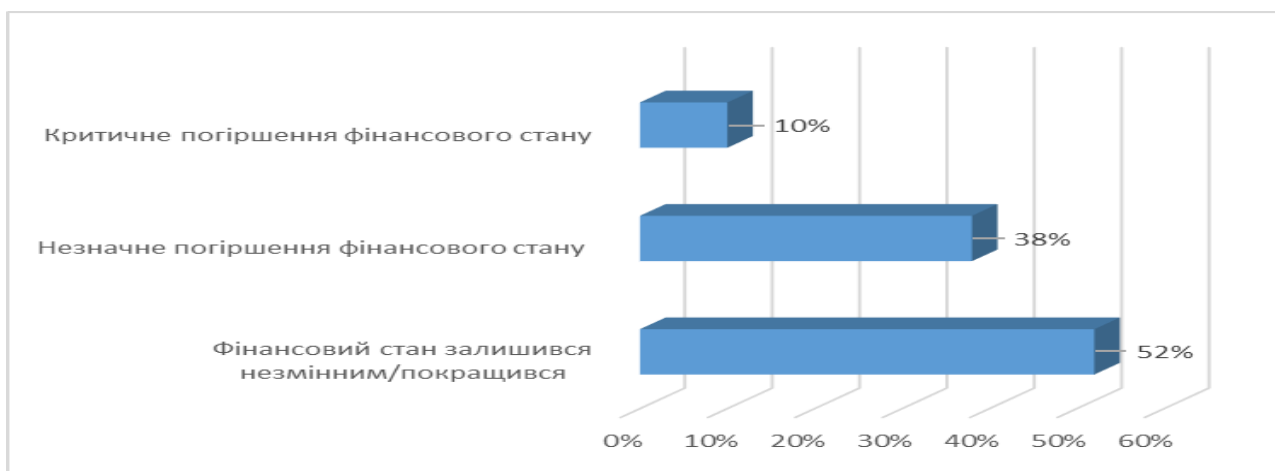

Рис. 1. Вплив пандемії на фінансовий стан стартап-проектів

Більшість компаній банківської сфери, сфери розваг, страхування, телекомунікацій та інших вперше почали використовувати цифрові технології для надання послуг саме під час пандемії Covid-19. Динаміку впровадження цифрових технологій підприємствами різних сфер наведено на рис.2 [10].

Рис.2. Динаміка впровадження цифрових технологій підприємствами в період пандемії

Аналітики та економісти називають кризові стани найкращими інкубаторами і вважають, що вони є корисними для бізнесу. Як приклад, всесвітньо відомі компанії такі, як «Uber», «WhatsApp», «Groupon» – були засновані під час світової кризи в 2008 році та успішно функціонують і сьогодні. Перевагою відкриття бізнесу під час надзвичайних подій є можливість першими побачити і використати нові можливості та тенденції, які в подальшому стануть звичними для споживачів і гарантуватимуть економічне зростання компанії.

Команда журналу «JustBusiness» провела опитування 428 підприємців щодо наслідків впливу пандемії на їхні проекти і майбутні плани. Отримані дані показали, що понад 80 респондентів відповіли, що не планували створювати стартап-проект, але їх надихнули зміни на ринку, що виникли через вплив пандемії. Результати продемонстрували, що найбільш привабливі сфери для започаткування та розвитку стартап-проекту є: готельно-ресторанна та туристична сфера, торгівля, нерухомість та сфери охорони здоров'я [11]. Підсумки опитування підприємців-респондентів щодо запланованих програм відкриття стартап-проектів наведено в діаграмі на рис.3

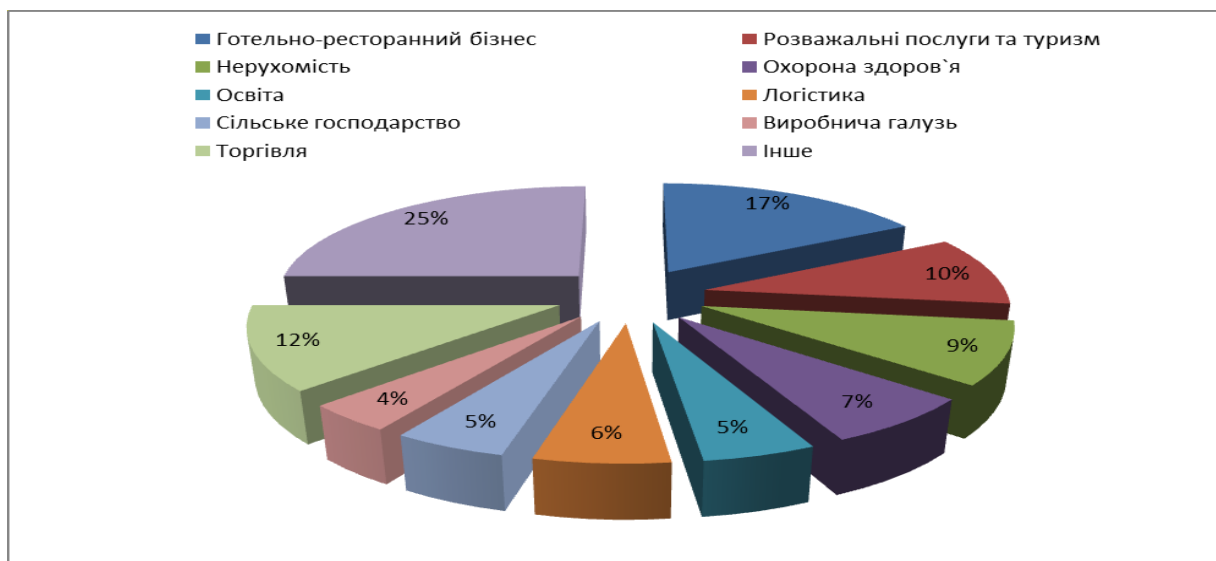

Рис. 3. Заплановані стартап-проекти в 2021 році за сферами реалізації

Як видно з рис. 3, увага підприємців зосереджена на сферах, які найбільше постраждали від Covid-19, що сприятиме їх швидкому відновленню.

Проте відбудова економіки можлива лише у разі консолідації зусиль підприємців-новаторів і держави. В більшості країн світу діють програми державної допомоги стартап-проектів під час пандемії, їх перелік наведено в табл.1.

В Україні уряд запустив Український фонд стартапів з бюджетом 400 млн грн на грантову підтримку молодих українських стартапів. Крім того, впроваджуються декілька галузевих програм підтримки, грантів для малого та середнього бізнесу, тренінгів та кемпів для молодих підприємців і стартапів. Спільно з урядом такі ініціативи підтримують донорські організації, зокрема Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України». Зі спалахом коронавірусу в Україні було організовано декілька хакатонів та програм підтримки стартапів та малого бізнесу. YEP створили платформу антикризових рішень AC Lab21, Мінцифра організувала конкурс IT-проектів #HackCorona з призовим фондом у 4 млн грн, CASERS проводили хакатон Fix the Crisis [12, 13].

Таблиця 1. Перелік програм державної допомоги стартап-проектам під час пандемії у деяких країнах світу

Країна	Заходи для підтримки стартап-проектів
Італія	Стартап-проекти, дохід яких складає менше 2 млн євро на рік звільняються від сплати податків. Можливість відстрочки платежів за довгостроковими кредитами.
Великобританія	Відстрочка сплати податків для малих підприємств, зокрема стартап-проектів.

Ізраїль	<p>Держава виділила 1,2 млрд шекелів для підтримки стартап-проектів.</p> <p>Організовано кілька коронавірусних хакатонів.</p> <p>Надання грантів через Міністерство інновацій через прискорений «коронавірусний канал», створений для того, щоб допомогти компаніям пережити фінансовий шторм.</p>
Сінгапур	<p>Надання менторської допомоги та підтримка в отриманні кредитів.</p> <p>На стимулювання приватних інвестицій було виділено загально \$285 млн, що допоможе ліквідувати дефіцит фінансування стартапів в умовах пандемії, який може призвести до втрати робочих місць і перспективних компаній.</p> <p>Програма підтримки стартапів Startup SG Equity отримала додаткові \$300 млн фінансування від держави.</p>
Естонія	<p>Прогресивні ідей на серії хакатонів.</p> <p>Спільно із Сінгапуром та Європейською комісією безкоштовна 100-годинна акселераційна програма для стартапів Salto Growth Camp: EMERGENCY.</p>
Іспанія	<p>Відстрочка сплати податків.</p> <p>Можливість відстрочки платежів за довгостроковими кредитами.</p> <p>Позики від офіційної кредитної організації «Instituto de Credito Oficial».</p>

Джерело: узагальнено та побудовано за [11,12, 13]

Отже, надзвичайні умови ринкового середовища надають не тільки загрози, а й можливості до пошуку нових ідей та їх реалізації творчим стартаперам.

Підприємцям- початківцям, які хочуть створити процвітаючий стартап-проект, який не втратить актуальності в майбутньому, доцільно дотримуватися наступних заходів:

1. Варто зосередитися на вирішенні постійної проблеми, а не тимчасової.

2. Необхідно постійно слідкувати за показниками, підлаштовуватись під середовище і у разі необхідності, змінювати бізнес-модель [14].

3. Потрібно забезпечити співробітників засобами зв'язку та іншими інструментами, налагодити ефективну дистанційну роботу.

4. Карантинні заходи порушують ланцюги постачання, що призводить до затримок доставки сировини на виробництво і негативно відображається на виробничому процесі. Необхідно проанотувати наявні ресурси, у разі необхідності, скорегувати плани виробництва і продажів, знайти інших постачальників, а також дослідити альтернативні шляхи надходження прибутку.

5. Успіх проекту напряму залежить від результатів роботи кожного члена команди. Обов'язком керівництва має стати підтримка командного духу всередині колективу, оскільки карантин може негативно відобразитись на психоемоційному стані працівників, а робота вдома знизити продуктивність праці.

6. Важливо оцінити можливість перепрофілювання продукту, знайти для нього нове застосування. Так, американський стартап-проект Spaces, що займається розробкою додатків для VR, з початком пандемії сфокусував діяльність на створенні доповнень, з використанням елементів віртуальної реальності, до додатків для відеоконференцій [15]. За прогнозами аналітичних джерел, після закінчення пандемії зросте попит на технології і рішення, які допоможуть економіці швидко компенсувати втрати, тому, якщо неможливо здійснити зміну профілю, необхідно наділити продукт такими функціями, які б сприяли зменшенню негативних наслідків кризи для бізнесу.

Отже, щоб стартап-проект продовжив своє існування в період пандемії та після виходу з неї, він повинен бути, перш за все, адаптивним.

Висновки. Високий рівень ризику характерний для стартап-проектів в будь-який період, але його рівень суттєво зростає в період пандемії. Не зважаючи на ряд негативних чинників, які впливають на економічне середовище, саме період пандемії та кризи може допомогти підприємцям побачити нові напрямки розвитку бізнесу. Успіх проекту залежить від рівня його адаптивності, тобто від готовності команди змінювати бізнес-модель, шукати альтернативні шляхи надходження ресурсів та інвестицій. Не менш важливою є підтримка працівників, а також організація дистанційної роботи, оскільки від ефективності праці кожного члена команди залежить загальний результат.

Список використаних джерел:

1. Бланк С. Стартап. Настольная книга основателя. Москва: Альпина Паблишер, 2013. 616 с.
2. Graham, P. Startup – Growth . URL: // www.paulgraham.com (дата звернення: 29.01.2021).
3. Hoang N. “A Guide for startups Bachelor’s Thesis”. available at: https://www.Theseus.fi/bitstream/handle/10024/101255/Hoang_NgaQuynh.pdf?sequence=1 (дата звернення: 29.01.2021).
4. Пікуль В.С. Що таке стартап? URL: https://3222.ua/ru/article/scho_take_startap.htm (дата звернення: 29.01.2021).
5. Бланк С. Четыре шага к озарению. Стратегии создания успешных стартапов. Москва : Альпина Паблишер, 2014. 368 с.
6. Райс Е. Бизнес с нуля. Москва: Альпина Паблишер, 2011. 258 с.

7. Глобальний моніторинг підприємництва (GEM). URL: <https://gemconsortium.org> (дата звернення: 28.01.2021).
8. Rivero N. Most startups haven't seen any negative impact from the pandemic. URL: <https://qz.com/1907540/most-startups-havent-seen-any-negative-impact-from-the-pandemic/> (дата звернення: 29.01.2021).
9. Riani A. Insights About Startup Opportunities During The Pandemic. URL: <https://www.forbes.com/sites/abdoriani/2020/11/28/insights-about-startup-opportunities-during-the-pandemic/?sh=1413b2ec5bae> (дата звернення: 29.01.2021).
10. Baig A. Digital adoption through COVID-19 and beyond URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/mckinsey-digital/our-insights/the-covid-19-recovery-will-be-digital-a-plan-for-the-first-90-days> (дата звернення: 29.01.2021).
11. Goldstein E. How 2020 Has Influenced a New Class of «Pandemic Founders». URL: <https://www.justbusiness.com/reports/pandemic-survey> (дата звернення: 29.01.2021).
12. M!nd – незалежний журналістський бізнес-портал. URL: <https://mind.ua/openmind/20216196-kupuj-ukrayinske-yaka-pidtrimka-potribna-startapam> (дата звернення: 11.02.2021).
13. ИНА «Українські новини». URL: <https://nv.ua/ukr/biz/tech/direktor-ukrajinskogo-fondu-statrapiv-pro-krizu-yak-mozhlyvist-dlya-proyektiv-novini-ukrajini-50112128.html> (дата звернення: 11.02.2021).
14. Kerrest F. How startups can survive and thrive in the COVID-19 crisis. URL: <https://www.fastcompany.com/90530355/how-startups-can-survive-and-thrive-in-the-coronavirus-recession> (дата звернення: 29.01.2021).
15. Петрова Е. Что будет с венчурным рынком и какие стартапы ждет успех после кризиса URL:

<https://trends.rbc.ru/trends/innovation/5ec4f11d9a7947042641c0f8>

(дата

звернення:25.01.2021).

Автори: к.е.н., доц. Данкеєва О.М.

магістрант Березова Ю.В.